

2. Долгова А.И. Проблемы разработки стратегии борьбы с преступностью / А.И. Долгова // Преступность: стратегия борьбы. – М., 1997. – С. 14.
3. Скобликов П. «Теневая юстиция»: формы проявления и реализации / П. Скобликов // Российская юстиция. – 1998. – № 10. – С. 21-23.
4. Яковенко И.Г. Цивилизация и варварство современной России // Общественные науки и современность. – 1996. – № 4. – С. 87-97.
5. Аналітична довідка щодо трансформації організованої злочинності та корупції // Міжвід. наук.-дослід. центр. – 2010. – Справа № 23. – С. 13-28.
6. Мохов Е. А. Организованная преступность и национальная безопасность России / Е. А. Мохов. – М. : Вузовская книга, 2002. – 224 с.
7. Про внесення змін до Порядку ведення Єдиного державного реєстру судових рішень : Постанова Кабінету Міністрів від 5 січня 2011 р. № 9 // Урядовий кур'єр від 15 січ. 2011 р. № 7.
8. Литвин О. Загальна характеристика стану злочинності / О. Литвин [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3228>.
9. Семененко І. Банк «Україна»: справа честі / І. Семененко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://xbank.vn.ua/bank-ukraina/>.
10. Бусол О. Ю., Ложкін В. Ю. Стан боротьби з контрабандою та порушенням митних правил в Україні / О. Ю. Бусол, В. Ю. Ложкін // Боротьба з організованою злочинністю (теорія і практика). – 2008. – № 18. – С. 40-50.
11. Вільна енциклопедія Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uk.wikipedia.org>.

ІГНАТОВ О. М.,

кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник,
доцент кафедри кримінального права
та кримінології
(Одеський державний університет
внутрішніх справ)

УДК 343.9

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСІБ, ЯКІ ВЧИНЯЮТЬ ЗГВАЛТУВАННЯ

З метою дослідження кримінально-правової характеристики особистості гвалтівника, було проаналізовано дані статистичної звітності Державної судової адміністрації України щодо 4455 осіб, засуджених за ст. 152 КК України (ст. 117 КК України 1960 р.) за період з 2004 по 2012 рр. Встановлено кримінально-правовий портрет середньостатистичного гвалтівника. Проаналізовано ефективність кримінально-правового впливу на злочинців даного типу.

Ключові слова: особистість, гвалтівник, звалтування, кримінально-правова характеристика, портрет злочинця, покарання.

С целью исследования уголовно-правовой характеристики личности насильника, были проанализированы данные статистической отчетности Государственной судебной администрации Украины относительно 4455 лиц, осужденных по ст. 152 УК Украины (ст. 117 УК Украины 1960 г.) за период с 2004 по 2012 г. Установлен

уголовно-правовий портрет среднестатистического насильника. Проанализирована ефективність уголовно-правового воздействия на преступников данного типа.

Ключевые слова: личность, насильник, изнасилование, уголовно-правовая характеристика, портрет преступника, наказание.

With the aim of research of criminal-law description of personality of rapist, data of the statistical accounting of State judicial administration of Ukraine were analysed in relation to 4455 persons, convict after a century 152 CC of Ukraine (a century 117 CC of Ukraine in 1960) for period from 2004 to 2012 years. The criminal-law portrait of average rapist is set. Efficiency of criminal-law influence is analysed on the criminals of this type.

Key words: personality, rapist, raping, portrait of criminal, punishment.

Вступ. Незважаючи на свою обмеженість, статистична інформація щодо осіб, засуджених за вчинення злочинів, являє собою репрезентативну базу для аналізу основних, перш за все, соціально-демографічних та кримінально-правових характеристик особистості злочинця. Аналіз статистичних даних дозволяє виявити зміни у динаміці відповідних показників, встановити зв'язок характеру цих змін з певними процесами та явищами, що мають місце у соціумі, отже, виявити закономірності формування особистості злочинця на загально-статистичному рівні. Крім того, відповідний аналіз дозволяє встановити наявні тенденції змін у кримінально-правовій політиці держави в частині протидії злочинності як в цілому, так й окремим її видам.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження на підставі аналізу статистичних даних Державної судової адміністрації України кримінально-правової характеристики осіб, які вчиняють зґвалтування. Саме такі кримінально-правові ознаки особистості, як стан в момент скоєння злочину, груповий чи персональний характер злочинної поведінки, наявність рецидиву та його характер тощо розкривають специфіку злочинної поведінки злочинця, даючи уявлення про його основні типологічні риси, з іншого боку дані щодо виду та міри покарання, специфіка його призначення тощо на рівні окремого типу злочинців вказують на реакцію держави на даний вид злочинної поведінки, зокрема на ефективність тих чи інших кримінально-правових заходів.

З метою дослідження кримінально-правової характеристики особистості гвалтівника, нами була проаналізована статистична звітність Державної судової адміністрації України щодо 4455 осіб, засуджених за ст. 152 КК України (ст. 117 КК України 1960 р.) за період з 2004 по 2012 рр. [1; 2].

Результати дослідження. За період з 2004 по 2012 рр. кількість осіб, засуджених за зґвалтування, вчинені у стані сп'яніння склала складає 3737 осіб (83,9%). Найбільшу кількість таких осіб (у абсолютних показниках) було зафіксовано у 2006 р. – 572 особи, а найменшу – 261 особа у 2012 р. (табл. 1).

Таблиця 1
Кількість засуджених за зґвалтування (ст. 152 КК України) осіб в Україні за 2004-2012 роки, які вчинили злочин у стані сп'яніння

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Загальна кількість осіб, які скоїли злочин у стані сп'яніння	526	540	572	444	379	384	352	279	261
Приріст к 2004 р. (в %)	–	2.7	8.7	-15.6	-27.9	-27.0	-33.1	-47.0	-50.4
Приріст к попередньому року (в %)	–	2.7	5.9	-22.4	-14.6	1.3	-8.3	-20.7	-6.5

Частка у загальній кількості засуджених за зґвалтування (у %)	82.2	82.3	100	83.1	79.8	82.8	79.8	78.2	82.1
Скоїли злочин у стані алкогольного сп'яніння	525	540	471	443	378	383	346	279	261
Скоїли злочин у стані наркотичного сп'яніння	1	0	1	1	1	1	6	0	0

Частка осіб даної категорії у загальній кількості засуджених за зґвалтування максимальною виявилася у 2006 р. – 100%, мінімальною – у 2008 та 2010 рр. – по 79,8%. Переважна кількість осіб, що вчинили зґвалтування у вказаному стані, перебували саме у стані алкогольного сп'яніння – таких злочинців було 3626 осіб (максимум – 525 – у 2004 р., мінімум – 261 – у 2012 р.), а тих, хто вчинив злочин у стані наркотичного сп'яніння за дев'ять років було зафіксовано усього 11 осіб.

Груповий характер злочинної поведінки. Частка осіб засуджених за зґвалтування, що вчинили злочин у складі групи складає 33,8% (1504 особи) (табл. 2).

Таблиця 2
Кількість засуджених за зґвалтування (ст. 152 КК України) осіб в Україні за 2004-2012 роки, які вчинили злочин у групі

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Скоїли злочин у складі групи	230	266	206	174	160	148	140	89	91
Приріст к 2004 р. (в %)	–	15.7	-10.4	-24.3	-30.4	-35.7	-39.1	-61.3	-60.4
Приріст к попередньому року (в %)	–	15.7	-22.6	-15.5	-8.0	-7.5	-5.4	-36.4	2.2
Частка у загальній кількості засуджених за зґвалтування (у %)	35.9	40.5	36.1	32.6	33.7	31.9	31.7	24.9	28.6

Частка осіб даної категорії у загальній кількості засуджених за зґвалтування знизилась від 40,5% (2005 р.) до 28,6% у 2012 р. Цей факт, враховуючи традиційно високі показники групового вчинення зґвалтувань (особливо серед злочинців молодого віку), свідчить про тенденцію «персоніфікації» кримінального насильства, акцент у механізмі насильницьких злочинів з ситуативності їх вчинення переноситься на внутрішньо особистісні проблеми злочинця.

Рівень рецидиву. Кожен десятий засуджений за зґвалтування, раніше вчиняв злочин. Так, 41 особа (0,9%) раніше вчиняли злочин, але була звільнена від кримінальної відповідальності; 178 осіб (4,0%) судилися, але визнані такими, що не мають судимості, 441, особа (9,9%) судилася, але судимість була погашена чи знята (табл. 3).

Таблиця 3
Кількість засуджених за зґвалтування (ст. 152 КК України) осіб в Україні за 2004-2012 роки, які раніше вчиняли злочини (без наявності судимості)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Кількість засуджених осіб, які раніше вчинили злочин, але були звільнені від кримінальної відповідальності	9	5	2	4	8	4	5	2	2
Частка у загальній кількості засуджених за зґвалтування (у %)	1.4	0.8	0.4	0.7	1.7	0.9	1.1	0.6	0.6
Кількість засуджених осіб, які судилися, але визнані такими, що не мають судимості	22	21	21	20	21	20	20	13	20
Частка (у %)	3.4	3.2	3.7	3.7	4.4	4.3	4.5	3.6	6.3
Кількість засуджених осіб, які судилися, але судимість погашена чи знята	62	60	54	45	39	47	44	46	44
Частка (у %)	9.7	9.1	9.5	8.4	8.2	10.1	10.0	12.9	13.8

Серед тих, хто був звільнений від кримінальної відповідальності, максимум прийшовся на 2004 та 2008 рр. – відповідно 9 та 8 осіб (у абсолютних показниках), мінімум – на 2011-2012 рр. – по 2 особи. Частка тих, які судилися, але визнані такими, що не мають судимості збільшилась практично в 2 рази. Частка засуджених осіб, які судилися, але судимість погашена чи знята збільшилась у 1,5 рази (від 9,7% у 2004 р. до 13,8% у 2012 р.).

Аналіз даних щодо кількості засуджених за зґвалтування, які мають незняту і непогашену судимість, свідчить, що осіб вказаної категорії за період 2004-2012 рр. виявилось 1448 (32,5%). Частка у загальній кількості засуджених за зґвалтування є стабільною, незважаючи на незначні коливання, але фіксувалася приблизно на рівні 30,7% (2007 р.) – 36,1% (2011 р.). Тих засуджених, хто вже мав одну судимість за дев'ять років нараховувалося 816 осіб (18,3%), на другому місці за кількістю – ті, хто мав дві судимості – 328 осіб (7,4%). Поступово зростає частка осіб, які мають три та більше судимостей (усього 304 особи (6,8%) (табл. 4).

Таблиця 4
Кількість засуджених за зґвалтування (ст. 152 КК України) осіб в Україні за 2004-2012 роки, які мають незняту і непогашену судимість

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Загальна кількість осіб, які мають судимість	201	218	176	164	152	154	152	129	102

Приріст к 2004 р. (в %)	–	8.5	-12.4	-18.4	-24.4	-23.4	-24.4	-35.8	-49.3
Приріст к попередньому року (в %)	–	8.5	-19.3	-6.8	-7.3	1.3	-1.3	-15.1	-20.9
Частка у загальній кількості засуджених за зґвалтування (у %)	31.4	33.2	30.9	30.7	32.0	33.2	34.5	36.1	32.1
Мають одну судимість	111	134	95	95	86	83	86	74	52
Частка (у %)	17.3	20.4	16.7	17.8	18.1	17.9	19.5	20.7	16.4
Мають дві судимості	42	56	44	34	32	38	34	29	19
Частка (у %)	6.6	8.5	7.7	6.4	6.7	8.2	7.7	8.1	6.0
Мають три і більше судимостей	48	28	37	35	34	33	32	26	31
Частка (у %)	7.5	4.3	6.5	6.6	7.2	7.1	7.3	7.3	9.7

Характер рецидиву. Розподіл за окремими видами злочинів є таким: найбільша кількість осіб має судимість за злочини проти власності – 794 особи (17,8%), на другому місці – особи, які мають судимість за злочини проти статевої свободи чи статевої недоторканості особи – 287 осіб (6,4%), на третьому – особи, які мають судимість за злочини проти життя чи здоров'я особи – 173 особи (3,9%).

Далі йдуть особи, які мають судимість за злочини проти громадського порядку, моральності – 76 осіб (1,7%), особи, які мають судимість, пов'язану з наркотиками – 55 осіб (1,2%), особи, які мають судимість за інші злочини – 44 особи (1,0%), особи, які мають судимість за злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту – 18 осіб (0,4%).

Отже, враховуючи те, що для кожного десятого (10,3%) гвалтівник характерний спеціальний рецидив (судимість за злочини проти статевої свободи чи статевої недоторканості особи та/або злочини проти життя чи здоров'я особи), у більшості випадків рецидив носить загальний характер, обумовлений корисливою спрямованістю попередньої злочинної поведінки. Саме судимість за злочини проти власності визначає тенденцію поступового збільшення частки рецидивістів серед засуджених гвалтівників (табл. 5).

Таблиця 5
Кількість засуджених за зґвалтування (ст. 152 КК України) осіб в Україні за 2004-2012 роки, які мають незняту і непогашену судимість за окремі види злочинів

Кількість осіб, які мають судимість за злочини:	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Проти життя чи здоров'я особи	21	17	30	13	20	21	25	10	16
Частка у загальній кількості засуджених за зґвалтування (у %)	3.3	2.6	5.3	2.4	4.2	4.5	5.7	2.8	5.0
Проти статевої свободи чи статевої недоторканості особи	46	42	31	32	39	26	22	31	18
Частка (у %)	7.2	6.4	5.4	6.0	8.2	5.6	5.0	8.7	5.7
Проти власності	112	122	89	96	71	92	87	66	59
Частка (у %)	17.5	18.6	15.6	18.0	14.9	19.8	19.7	18.5	18.6
Проти безпеки руху та експлуатації транспорту	1	3	1	3	2	1	2	3	2

Частка (у %)	0.2	0.5	0.2	0.6	0.4	0.2	0.5	0.8	0.6
Проти громадського порядку, моральності	6	21	10	7	9	8	6	7	2
Частка (у %)	0.9	3.2	1.8	1.3	1.9	1.7	1.4	2.0	0.6
Пов'язану з наркотиками	7	11	7	7	6	4	5	5	3
Частка (у %)	1.1	1.7	1.2	1.3	1.3	0.9	1.1	1.4	0.9
За інші злочини	7	2	8	6	5	2	5	7	2
Частка (у %)	1.1	0.3	1.4	1.1	1.1	0.4	1.1	2.0	0.6

Серед гвалтівників-рецидивістів, що були засуджені протягом 2004-2012 рр., за попередньою судимістю відбули покарання повністю 535 осіб (частка у загальній кількості засуджених за згвалтування склала 12,0%). Щодо динаміки вказаного показника, то у 2004 р. він складав 14,1%, з 2005 по 2008 рр. він почав зменшуватися до рівня 9,7%, а з 2009 р. показник знов підвищується – з 11,0% до 15,4% (у 2012 р.). Серед звільнених від покарання фігурує показник у 198 осіб (11,2%); з них найбільша кількість – 72 особи було у 2008 р., а найменша – 30 осіб – у 2012 р. З них умовно-достроково було звільнено 439 осіб, у зв'язку з амністією – 43 особи, з інших підстав – 16 осіб. Щодо динаміки з огляду на частку, то тут у 2004 р. відсотковий показник склав 8,4% (і це мінімальний показник), у 2005-2006 рр. він трохи підвищився – до 10,7%, у 2007 р. – знов зазнав зменшення (9,9%), а у 2008 р. різко збільшився до 15,2% (максимальний показник за дев'ять років), з 2009 по 2012 рр. показники знов коливаються, не маючи стабільності, але ці коливання виявляються несуттєвими.

Серед засуджених за згвалтування, хто скоїв злочин, не відбувши покарання зафіксовані 78 осіб (1,8%). У тому числі у вигляді позбавлення чи обмеження волі або арешту – 40 осіб. Частка по даному показнику варіюється у межах від 0,6% (2005 р.) до 2,8% (2007 та 2011 рр.). Динаміка говорить про нестабільність у показнику. Так, у 2005 р. спостерігалось різке падіння (з 1,1% до 0,6%), а у наступному 2006 році, не менш різке збільшення – до 1,8%, у 2007 р. показник ще більше виріс – до 2,8% і у таких межах продовжує колитися. Вчинили злочин у період відбуття покарання – 338 осіб (7,6%). Частка у загальній кількості засуджених за згвалтування коливається від 9,9% (2005 р.) до 5,0% (2012 р.), що відтворює динаміку абсолютних показників (табл. 6).

Таблиця 6

Розподіл засуджених за згвалтування (ст. 152 КК України) осіб в Україні за 2004-2012 роки, які мають незняту і непогашену судимість в залежності від факту відбуття покарання

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	
Відбули покарання повністю	90	79	62	59	46	51	49	50	49	
Частка у загальній кількості засуджених за згвалтування (у %)	14.1	12.0	10.9	11.0	9.7	11.0	11.1	14.0	15.4	
Звільнені від покарання	54	70	60	53	72	60	58	41	30	
Частка (у %)	8.4	10.7	10.5	9.9	15.2	12.9	13.2	11.5	9.4	
у т.ч.	умовно-достроково	46	59	52	45	68	48	54	39	28
	у зв'язку з амністією	6	9	7	6	2	8	3	2	0
	з інших підстав	2	2	1	2	2	4	1	0	2
Скоїли злочин, не відбувши покарання	7	4	10	15	6	12	7	10	7	
Частка (у %)	1.1	0.6	1.8	2.8	1.3	2.6	1.6	2.8	2.2	

у т.ч.	у тому числі у вигляді позбавлення чи обмеження волі або арешту	5	2	4	9	6	5	3	4	2
Вчинили злочин у період відбуття покарання		50	65	44	37	28	32	38	28	16
Частка (у %)		7.8	9.9	7.7	6.9	5.9	6.9	8.6	7.8	5.0
у т.ч.	в місяцях позбавлення чи обмеження волі або арешту	0	1	1	0	0	0	1	0	2
	в місяцях позбавлення чи обмеження волі або арешту	47	61	43	37	27	30	33	23	11

Отже, можемо спостерігати повільне збільшення серед осіб, що засуджуються за зґвалтування, часті рецидивістів, що відбули покарання повністю, звільнені від покарання, а також тих, хто вчинив злочин, не відбувши покарання.

Покарання. Щодо призначення основних видів покарання за зґвалтування, то переважно це позбавлення волі на певний строк (засуджено 79,9% осіб). Далі йдуть: обмеження волі (протягом дев'яти років було засуджено 33 особи (0,7%); арешт (6 осіб – 0,1%); штраф (був застосований, але у п'яти випадках – 0,1%); виправні роботи (2 випадки – 0,1%); тримання у дисциплінарному батальйоні (1 раз – 0,1%) (табл. 7).

Таблиця 7

Розподіл засуджених за зґвалтування (ст. 152 КК України) осіб в Україні за 2004-2012 роки в залежності від основних видів покарання

Засуджено осіб до:	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Позбавлення волі на певний строк	515	524	436	416	370	366	366	301	265
Обмеження волі	3	7	1	4	3	3	5	2	5
Тримання у дисциплінарному батальйоні	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Арешт	0	2	2	0	0	2	0	0	0
Виправні роботи	1	0	1	0	0	0	0	0	0
Штраф	0	1	0	1	2	1	0	0	0

Щодо застосування позбавлення волі на певний строк, то найчастіше гвалтівників засуджують до позбавлення волі строком від 5 років до 10 років включно – 1928 осіб (майже половина – 43,3%); 290 осіб – у 2005 р. – максимум, 155 осіб – у 2012 р. – мінімум.

На другому місці – позбавлення волі строком понад 3 роки до 5 років – 909 осіб (20,4%). На третьому місці – позбавлення волі строком понад 2 роки до 3 років включно – 491 особа (9,5%). Позбавлення. До позбавлення волі строком понад 1 рік до 2 років включно засудили 58 осіб (1,3%). На строк 1 рік позбавлення волі було застосовано у відношенні 18 осіб (0,4%) (табл. 8).

Таблиця 8

Розподіл засуджених за зґвалтування (ст. 152 КК України) осіб в Україні за 2004-2012 роки, до яких застосовано позбавлення волі на певний строк

Позбавлення волі строком:	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
На 1 рік	6	3	1	1	2	2	2	0	1
Понад 1 рік до 2 років включно	11	8	2	11	7	6	6	3	4
Понад 2 роки до 3 років включно	58	47	42	44	47	62	44	46	31
Понад 3 роки до 5 років включно	122	140	139	112	95	93	80	69	59
Понад 5 роки до 10 років включно	285	290	225	215	195	185	216	162	155
Понад 10 роки до 15 років включно	33	36	27	33	42	18	18	21	15
Понад 15 роки до 25 років включно	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Додаткові види покарання призначаються за вчинення зґвалтування вкрай рідко (за період у дев'ять років склала 95 осіб, що дорівнює 2,1% засуджених). Однак, наявною є тенденція стабільного збільшення частки осіб, до яких воно застосовується (з 1,4% у 2004 р. до 5,3% у 2012 р.). При цьому у переважній кількості випадків призначається конфіскація майна – у 87 випадок (90%), штраф – у 5 випадках, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю – у 3 випадках (табл. 9).

Таблиця 9

Кількість засуджених за зґвалтування (ст. 152 КК України) осіб в Україні за 2004-2012 роки, до яких застосовано додаткові види покарання

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Загальна кількість засуджених осіб, до яких застосовано додаткові види покарання:	8	9	17	8	8	9	9	10	17
Частка у загальній кількості засуджених за зґвалтування (у %)	1.3	1.4	3.0	1.5	1.7	1.9	2.0	2.8	5.3
штраф	0	0	4	0	0	0	0	0	1
позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу	0	0	0	0	0	0	0	0	0
позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю	0	0	1	0	0	0	0	1	1
конфіскація майна	8	9	12	8	8	9	9	9	15

За період часу з 2004 по 2012 рр. 849 гвалтівників (19,1%) було звільнено від покарання. Найбільша кількість таких засуджених спостерігалася у 2006 р. – 130 осіб, найменша – у 2012

р. – 48 осіб. З них – 813 осіб з випробуванням (18,2%), 34 особи унаслідок акта амністії (0,8%), 2 особи – з інших підстав.

Частка звільнених від покарання у загальній кількості засуджених за зґвалтування має тенденцію до зменшення. Так, у 2004 р. показник був зафіксований на рівні 18,9%, у 2006 р він трохи підвищився – до 22,8%, потім частково знижувався до 2010 р., тобто до 15,9% доки у 2011-2012 рр. не досяг мінімального показника у 15,1% (табл. 10).

Таблиця 10
Кількість засуджених за зґвалтування (ст. 152 КК України) осіб в Україні за 2004-2012 роки, яких звільнено від покарання

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Кількість засуджених осіб, яких звільнено від покарання:	121	121	130	113	100	92	70	54	48
Частка у загальній кількості засуджених за зґвалтування (у %)	18.9	18.4	22.8	21.2	21.1	19.8	15.9	15.1	15.1
з випробуванням	117	107	126	112	99	86	69	50	47
внаслідок акту амністії	4	14	4	1	1	5	1	4	0
з інших підстав	0	0	0	0	0	1	0	0	1

З 2004 по 2012 рр. 2164 особам (48,6%) було призначено покарання за сукупністю злочинів. Частка у загальній кількості засуджених за зґвалтування зросла з 48% у 2004 р. до 58,5 у 2010 р. та трохи знизилась у 2012 р. – 45,6%.

За сукупністю вироків покарання призначено 597 особам (13,4%), при цьому кількість таких випадків зростає: у 2004 р. даний показник дорівнював 11,4%, до 2010 р. він підвищився до 17,9%, а у 2012 р. знизився до 13,2%.

Застосуванням ст. 69 КК України при призначенні покарання (відносно 800 осіб (18,0%) навпаки має місце все рідкіше (від 21,5% у 2005 р. до 13,2% у 2012 р.) (табл. 11).

Таблиця 11
Кількість засуджених за зґвалтування (ст. 152 КК України) осіб в Україні за 2004-2012 роки, яким призначено покарання за сукупністю злочинів/вироків та із застосуванням ст. 69 КК України

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
За сукупністю злочинів	307	300	239	244	225	260	258	186	145
Частка у загальній кількості засуджених за зґвалтування (у %)	48.0	45.7	41.9	45.7	47.4	56.0	58.5	52.1	45.6
За сукупністю вироків	73	80	77	63	65	57	76	64	42
Частка (у %)	11.4	12.2	13.5	11.8	13.7	12.3	17.2	17.9	13.2
Із застосуванням ст. 69 КК України	113	141	115	109	90	83	70	37	42
Частка (у %)	17.7	21.5	20.2	20.4	18.9	17.9	15.9	10.4	13.2

Примусове лікування. З 4455 осіб, засуджених за зґвалтування, лише до 37 було застосовано примусове лікування (частка до загальної кількості засуджених – 0,8%). Максимальна кількість подібних випадків спостерігалася у 2005 р. – 15 осіб, мінімальна – у 2008 та 2011 рр. – по 2 особи. У 2004 р. цей показник був – 1,9%, у 2005 р. від підвищився до 2,3%, а потім знизився до 0% (табл. 12).

Таблиця 12
Кількість засуджених за зґвалтування (ст. 152 КК України) осіб в Україні
за 2004-2012 роки, до яких застосовано примусове лікування

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Кількість засуджених осіб, до застосовано примусове лікування	12	15	3	3	2	0	0	2	0
Частка у загальній кількості засуджених за зґвалтування (у %)	1.9	2.3	0.5	0.6	0.4	0.0	0.0	0.6	0.0

Висновки. З огляду на вищевикладене, кримінально-правова характеристика середньостатистичного гвалтівника на сьогодні виглядає так. Переважна більшість гвалтівників (83,9%) засуджуються за скоєння злочину у стані сп'яніння (у 99% – алкогольного). Кожен третій гвалтівник вчиняє злочину у групі, при цьому, частка осіб даної категорії суттєво знижується, що, враховуючи традиційно високі показники групового вчинення зґвалтувань (особливо серед злочинців молодого віку), свідчить про тенденцію «персоніфікації» кримінального насильства, акцент у механізмі насильницьких злочинів з ситуативності їх вчинення переноситься на внутрішню особистісні проблеми злочинця. Зростає рівень рецидиву як за кількістю гвалтівників (кожен десятий засуджений за зґвалтування), які раніше засуджувалися, але визнані такими, що не мають судимості (практично в 2 рази) або судимість погашена чи знята (у 1,5 рази), так й за кількістю засуджених, які мають незняту і непогашену судимість (32,5%). Для кожного десятого (10,3%) гвалтівник характерний спеціальний рецидив (судимість за злочини проти статевої свободи чи статевої недоторканості особи (6,4%) та/або злочини проти життя чи здоров'я особи (3,9%)), однак у більшості випадків рецидив носить загальний характер (злочини проти власності – 17,8% та ін.), що й визначає тенденцію поступового збільшення частки рецидивістів серед засуджених гвалтівників (переважно зростає частка осіб, які мають три та більше судимостей). Більшість гвалтівників-рецидивістів, вчиняють зґвалтування повністю відбувши покарання (12%) за попередній злочин; будучи звільненими від покарання (11,2%); не відбувши покарання (1,8%). По всім трьом вказаним категоріям спостерігається поступове збільшення показників. Основний вид покарання за зґвалтування – позбавлення волі на певний строк (засуджено 79,9% осіб; строком від 5 років до 10 років включно – 43,3%; строком понад 3 роки до 5 років – 20,4%). Наявною є тенденція стабільного збільшення частки гвалтівників (2,1% засуджених), до яких застосовується додаткові види покарання (у 90% це конфіскація майна). Більше половини усіх гвалтівників засуджуються за сукупністю злочинів (48,6%) чи за сукупністю вироків (13,4%), при цьому їх кількість зростає. Кожен п'ятий гвалтівник (19,1%) звільняється від покарання (при цьому, як свідчить аналіз рецидиву, половина з них знов вчиняє злочин). Застосуванням ст. 69 КК України при призначенні покарання гвалтівникам (18,0%) стабільно зменшується. Практичне незастосування до засуджених за зґвалтування примусового лікування (0,8%) при алкоголізації зґвалтувань понад 80% та вчиненні їх у 40% випадків рецидивістами, посиленні пеналізації покарання, знов таки, при збільшенні частки осіб, до яких застосовується конфіскація майна як додаткове покарання, викликає непорозуміння.

Список використаних джерел:

1. Звіт ДСАУ про кількість осіб, засуджених, виправданих, справи щодо яких закрито, неосудних, до яких застосовано примусові заходи медичного характеру та види кримінального покарання (форма № 6, затверджено Наказом Державної судової адміністрації України від 21.11.2012 № 153) за 2004-2012 роки.

2. Звіт ДСАУ про склад засуджених (форма № 7, затверджено Наказом Державної судової адміністрації України від 21.11.2012 № 153) за 2004-2012 роки.

ТОММА Р. П.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри економічної безпеки
Навчально-наукового інституту
підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної міліції
(Національна академія внутрішніх справ)

ВАРИВОДА В. І.,

кандидат юридичних наук,
доцент, професор кафедри
адміністративної діяльності
(Національна академія внутрішніх справ)

**ХАРАКТЕРИСТИКА ФАКТІВ ОДЕРЖАННЯ
НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ ДЕРЖАВНИМИ СЛУЖБОВЦЯМИ**

Стаття присвячена вивченню проблеми існування фактів одержання неправомірної вигоди державними службовцями та посадовими особами державних підприємств та організацій. В статті розглядаються питання кримінально-правової та кримінологічної характеристики одержання неправомірної вигоди як суспільно небезпечного діяння.

Ключеві слова: *неправомірна вигода, виявлення та припинення економічних злочинів, корупція, хабарництво, державний службовець, посадова особа, державний орган влади, кримінальна відповідальність, підкуп, дача та надання пропозиції, службові обов'язки.*

Статья посвящена изучению проблемы существования фактов получения неправомерной выгоды государственными служащими и должностными лицами государственных предприятий и организаций. В статье рассматриваются вопросы уголовно-правовой и криминологической характеристики получения неправомерной выгоды как общественно опасного деяния.

Ключевые слова: *неправомерная выгода, обнаружение и прекращение экономических преступлений, коррупция, взяточничество, государственный служащий, должностное лицо, государственный орган власти, уголовная ответственность, подкуп, предоставление пропозиции, служебные обязанности.*

The paper studies the problem of the existence of the facts obtaining undue advantage by public officials and officials of public enterprises and organizations. The questions of criminal law and criminological characteristics of obtaining undue advantage, as a socially dangerous act.

Key words: *undue advantage, detection and termination of economic crime, corruption, bribery, public employee, official, public authority, criminal liability, bribery, predostavleniye propozitsii, duties.*

